

16.12.2019

Veileder til forskrift om midlertidig fritak fra tjeneste for tjenestepliktige i Sivilforsvaret

Innhold

1. Innledning.....	2
1.1 Hva skal veilederen svare på?.....	2
1.2 Hvem skal bruke veilederen?	2
2. Hovedregler om tjenesteplikt i Sivilforsvaret	2
2.1 Pålegg av tjenesteplikt.....	2
2.2 Bestemmelser om fritak	2
3. Merknader til de enkelte bestemmelsene i fritaksforskriften.....	2
3.1 § 1 Hva forskriften gjelder	2
3.2 § 2 Søknad om midlertidig fritak fra tjeneste	3
3.3 § 3 Midlertidig fritak for ansatte i virksomheter som ivaretar samfunnskritisk funksjon	3
3.3.1 Hva skal det legges vekt på i vurderingen av om det skal gis midlertidig fritak etter bestemmelsen?	4
3.3.2 Sjekkliste ved behandling av søknad om fritak for ansatte i SKV	4
3.4 § 4 Midlertidig fritak fra tjeneste for ansatte i nødetatene.....	5
3.5 § 5 Midlertidig fritak fra tjeneste ved sykdom og skade	5
3.6 § 6 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av graviditet	6
3.7 § 7 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av omsorgsansvar.....	6
3.8 § 8 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av utdanning	7
3.9 § 9 Fritak fra tjeneste på grunn av næringsvirksomhet eller sesongarbeid	7
3.10 § 10 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av politisk verv eller kandidatur	8
3.11 § 11 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av bosetting eller opphold i utlandet.....	8
3.12 § 12 Midlertidig fritak fra tjeneste av særlige grunner.....	8
3.12.1 Særlig om toppidrettsutøvere	9
3.12.2 Særlig om industrivern	9
3.13 § 13 Meldeplikt.....	9
3.14 § 14 Klage	9

1. Innledning

1.1 Hva skal veilederen svare på?

Veilederen gir en beskrivelse av hvordan forskrift om midlertidig fritak fra tjeneste i Sivilforsvaret skal forstås og praktiseres. Den er ment som et supplement til forskriftsteksten og bør alltid leses sammen med forskriften.

Vår målsetting er at veilederen vil bidra til

- enhetlig praksis
- forenklet saksbehandling
- økt forutsigbarhet for de som bruker forskriften.

1.2 Hvem skal bruke veilederen?

Veilederen retter seg primært mot personell i Sivilforsvaret som skal saksbehandle søknader om midlertidig fritak fra tjeneste, tjenestepliktige i Sivilforsvaret, og private og offentlige virksomheter.

2. Hovedregler om tjenesteplikt i Sivilforsvaret

2.1 Pålegg av tjenesteplikt

Sivilbeskyttelseslovens formål er å beskytte liv, helse, miljø, materielle verdier og kritisk infrastruktur ved bruk av ikke-militær makt når riket er i krig, når krig truer, når rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare, og ved uønskede hendelser i fredstid, jf. sivilbeskyttelsesloven § 1.

For å ivareta Sivilforsvarets oppgaver kan personer mellom 18 og 55 år som oppholder seg i Norge pålegges tjenesteplikt. Viktige oppgaver for Sivilforsvaret er blant annet å beskytte sivilbefolkningen ved krig, støtte nødetatene ved større ulykker og naturkatastrofer, varsle ved akutt fare og føre tilsyn med tilfluktsrom. Sivilforsvarets oppgaver og ansvar er nærmere beskrevet i sivilbeskyttelsesloven § 4.

Sivilforsvaret er delt inn i 20 distrikter. Distriktssjefen gir pålegg om tjenesteplikt innen sitt sivilforsvarsdistrikt til et utvalg av de personer som Forsvaret stiller tilgjengelige for bruk i Sivilforsvaret. Sivilforsvaret har en styrke på ca. 8 000 tjenestepliktige menn og kvinner, og er organisert under DSB.

Tjenesteplikten har en sentral posisjon i totalforsvarssammenheng. Det skal derfor i utgangspunktet særlige grunner til for å bli fritatt fra slik tjeneste.

2.2 Bestemmelser om fritak

Fritaksforskriften inneholder bestemmelser om midlertidig fritak fra tjeneste. Forskriften har ikke bestemmelser om når tjenesteplikten opphører, det vil si bestemmelser om varig fritak.

3. Merknader til de enkelte bestemmelsene i fritaksforskriften

3.1 § 1 Hva forskriften gjelder

Forskriften gir bestemmelser om midlertidig fritak fra tjeneste for tjenestepliktige i Sivilforsvaret når samfunnsinteresser krever det eller når det foreligger vektige velferdsgrunner.

Med tjeneste menes kurs, øvelser og innsatser.

Med vektige velferdsgrunner menes for eksempel ulike forhold knyttet til noens person og livssituasjon som er av en slik tyngde at tjenesteplikten må vike.

De ulike fritaksgrunnene og de nærmere vilkårene for å få midlertidig fritak fra tjeneste fremgår av de enkelte bestemmelsene i forskriften.

I bestemmelsen defineres tjeneste som kurs, øvelser og innsatser. Med kurs menes blant annet Sivilforsvarets grunnkurs, befalskurs og spesialkurs hvor det gis opplæring i ferdighetene som trengs for å tjenestegjøre. Grunnkurset dekker viktige områder som brann, redning, førstehjelp, kart og kompass og GPS. Grunnopplæring må være gjennomført før den tjenestepliktige innplasseres i en av Sivilforsvarets avdelinger.

Tjenestepliktige gjennomfører også øvelser i løpet av et år hvor man repeterer viktige ferdigheter som for eksempel førstehjelp og søk. Innsats er Sivilforsvarets bidrag ved faktiske hendelser, og kan i fredstid for eksempel være knyttet til flom, skogbrann og søk etter savnet person.

3.2 § 2 Søknad om midlertidig fritak fra tjeneste

En søknad om midlertidig fritak fra tjeneste skal inneholde nødvendige opplysninger og dokumentasjon. Søknaden skal sendes til sivilforsvarsdistriktet der den tjenestepliktige er pålagt tjenesteplikt uten ugrunnet opphold etter at et varsel eller en innkalling til tjeneste er mottatt.

Bestemmelsen gir generelle regler om fritakssøknader, som når og til hvem det skal søkes. Søknad med nødvendige opplysninger og dokumentasjon skal sendes så raskt som mulig til sivilforsvarsdistriktet den tjenestepliktige tilhører.

Dokumentasjonsplikten ligger hos den som søker om fritak. Det betyr at det er den tjenestepliktige eller den virksomheten som søker fritak som må sørge for å legge frem de opplysningene og den dokumentasjonen som kreves for å vurdere om vilkårene for fritak er oppfylt.

3.3 § 3 Midlertidig fritak for ansatte i virksomheter som ivaretar samfunnskritisk funksjon

Virksomheter som ivaretar eller understøtter samfunnets kritiske funksjoner som må opprettholdes eller opprettes for å dekke befolkningens og samfunnets grunnleggende behov og trygghet, og som er registrert som samfunnskritisk virksomhet etter vernepliktsforskriften § 65, kan gis midlertidig fritak fra tjeneste for ansatt som har en kritisk funksjon i virksomheten. Det kan gis fritak så lenge den ansatte har stillingen.

Virksomheten skal gi opplysninger til Sivilforsvaret om hvilket bemanningsbehov den har, hvilke av samfunnets kritiske funksjoner den tjenestepliktige dekker, og om funksjonen kan dekkes av andre.

Et vedtak om fritak gjelder for inntil tre år av gangen, og kan oppheves dersom vilkårene for fritak ikke lenger er oppfylt.

Tjenestepliktige i Sivilforsvaret kan gis midlertidig fritak fra tjenesteplikten dersom de i kraft av sin stilling dekker en samfunnskritisk funksjon i en samfunnskritisk virksomhet. Dette er en kanbestemmelse, og det betyr at det gjøres en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle.

Bestemmelsen skal bidra til at virksomheter som dekker samfunnskritiske funksjoner i den totale samfunnsberedskapen beholder sitt personell i krise eller krig. Sivilforsvaret er knyttet opp mot fritaksordningen som Forsvaret benytter, og vi unngår dermed at Sivilforsvaret bygger opp en beredskapsressurs som ikke kan benyttes ved større kriser, styrkeoppbygging og krig.

Det er et grunnvilkår for fritak at virksomheten er registrert som en samfunnskritisk virksomhet (heretter omtalt som en SKV) av Forsvaret etter vernepliktsforskriften § 65.

Med samfunnskritisk funksjon menes funksjoner som må opprettholdes eller opprettes for å dekke befolkningens og samfunnets grunnleggende behov og trygghet. Virksomheter som ivaretar eller understøtter samfunnets kritiske funksjoner kan søke om midlertidig fritak for ansatte som er tjenestepliktige i Sivilforsvaret dersom den ansatte har en kritisk funksjon i virksomheten. Det kan for eksempel gjelde enkelte ansatte innen kraft- og vannforsyning, matforsyning, transport, forurensningsberedskap, atomberedskap, beredskap- og kriseledelse, pressen, apotek og nødetatene.

3.3.1 Hva skal det legges vekt på i vurderingen av om det skal gis midlertidig fritak etter bestemmelsen?

- **Den nærmere begrunnelsen et SKV gir for at den tjenestepliktige har en kritisk funksjon i virksomheten, hva slags type kritisk funksjon det er, hvilket bemanningsbehov virksomheten har totalt sett og om den kritiske funksjonen kan dekkes av noen andre.**

Personer som innehar nøkkelroller for å opprettholde samfunnskritiske funksjoner, skal normalt gis fritak fra tjeneste i Sivilforsvaret. For eksempel kan den tjenestepliktige være del av vakt- eller beredskapsvaktordning i sitt arbeid, ha særlige oppgaver knyttet til ledelse, krisehåndtering og/eller ha driftskritisk funksjon relatert til å holde i gang samfunnskritisk infrastruktur og tjenester.

- **SKVer skal fremlegge beredskapsplaner/risikovurderinger el. ved søknad om midlertidig fritak som dokumenterer hvilke vurderinger som er gjort for virksomheten og funksjonsevnen som må opprettholdes.**

Systemet rundt SKV er slik at såkalte koordinerende forvaltningsorganer (KFO) skal informere Forsvaret om hvilke virksomheter som skal registreres som SKV. Etter at virksomheten er godkjent av Forsvaret og registrert som SKV skal virksomheten søke Forsvaret eller Sivilforsvaret om fritak fra tjeneste for personer som dekker samfunnskritiske funksjoner innen virksomheten. Det er Forsvarets personell- og vernepliktssenter (FPVS) som forvalter fritaksordningen i Forsvaret.

Dersom Sivilforsvaret mottar søknad fra en virksomhet som ikke er registrert som SKV etter vernepliktsforskriften § 65, må søknaden avslås fordi inngangsvilkåret ikke er oppfylt. Virksomheten skal i disse tilfellene henvises til å kontakte FPVS for veiledning og informasjon om registreringsordningen for SKV.

3.3.2 Sjekkliste ved behandling av søknad om fritak for ansatte i SKV

1. Er virksomheten registrert som SKV?
2. Hvorfor har den tjenestepliktige en kritisk funksjon i virksomheten?
3. Hvilket bemanningsbehov har virksomheten?
4. Kan funksjonen den tjenestepliktige har i virksomheten dekkes av andre?
5. Har virksomheten lagt frem en beredskapsplan eller risikovurdering?

3.4 § 4 Midlertidig fritak fra tjeneste for ansatte i nødetatene

Polititjenestepersoner, ansatte i brann- og redningsvesenet og i akuttmedisinsk beredskap, jf. akuttmedisinforskriften § 3 bokstav f, kan etter søknad fra arbeidsgiver gis midlertidig fritak fra tjeneste. Det kan gis fritak så lenge den ansatte har stillingen.

Et vedtak om fritak gjelder for inntil tre år av gangen, og kan oppheves dersom vilkårene for fritak ikke lenger er oppfylt.

Polititjenestepersoner, ansatte i brann- og redningsvesenet og ansatte i akuttmedisinsk beredskap kan gis fritak. En viktig oppgave for Sivilforsvaret er å forsterke nødetatene. Bestemmelsen skal derfor bidra til å sikre at nødetatene beholder tilstrekkelig personell til å kunne ivareta sitt ansvar.

Med "polititjenestepersoner" menes ansatte i politiet i politigradstilling og påtalejurister. Fritak for øvrige sivilt ansatte i politiet vil kunne vurderes etter § 3.

Med "ansatt i akuttmedisinsk beredskap" menes personell som nevnt i akuttmedisinforskriften § 3 bokstav f. Dette er personell ved AMK- og legevaktsentraler, personell i ambulansetjenesten, personell ved sykehusavdelinger med øyeblikkelig-hjelp-funksjon innen somatikk, psykiatri og tverrfaglig spesialisert rusbehandling og helsepersonell i akuttmedisinsk beredskap i kommunen, inkludert lege i vakt.

Brann- og redningsansatte i deltidsstilling omfattes også av fritaksbestemmelsen og kan innvilges fritak. Deltidsansatte går i vaktordning, såkalt dreiende eller ikke-dreiende vakt. Ved dreiende vakt er det typisk fire vaktlag med vakt hver fjerde uke som plikter å møte ved alarm. Ikke-dreiende vakt, som er særlig aktuelt for de minste kommunene, innebærer 16 deltidsansatte som ikke har samme møteplikt men som likevel har en rolle i brann- og redningsvesenets samlede beredskap.

Det er arbeidsgiver som skal søke om midlertidig fritak på vegne av den tjenestepliktige og et fritak gjelder for inntil tre år av gangen og kan gis så lenge den tjenestepliktige har stillingen.

3.5 § 5 Midlertidig fritak fra tjeneste ved sykdom og skade

En tjenestepliktig gis etter søknad midlertidig fritak fra tjeneste ved sykdom eller skade, dersom det dokumenteres ved legeerklæring at den tjenestepliktige ikke kan gjennomføre tjenesten i en bestemt periode.

Den tjenestepliktige kan pålegges ytterligere legeundersøkelse dersom legeerklæringen ikke gir tilstrekkelig grunnlag for å avgjøre om den tjenestepliktige kan gjennomføre tjenesten.

Tjenestepliktige gis etter bestemmelsen midlertidig fritak fra tjeneste ved egen sykdom eller skade som kan dokumenteres ved legeerklæring. Fritak gis for det tidsrommet som står i legeerklæringen.

Som hovedregel skal en fremlagt legeerklæring legges til grunn uten videre. I tilfeller der legeerklæringen er generelt utformet eller det er tvil om den tjenestepliktige likevel kan gjennomføre tjeneste, kan den tjenestepliktige pålegges å legge frem ytterligere dokumentasjon eller stille til legeundersøkelse for å få avklart om den tjenestepliktige likevel kan gjennomføre tjeneste.

3.6 § 6 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av graviditet

Tjenestepliktige kvinner gis midlertidig fritak fra tjeneste hvis de på grunn av graviditet ikke kan gjennomføre hele eller deler av tjenesten.

Tjenestepliktige skal som hovedregel fritas fra tjeneste ved graviditet. Arbeidsmiljølovens alminnelige bestemmelser om plikt til å tilrettelegge for at arbeidstakere kan utføre arbeidet på helse- og sikkerhetsmessig forsvarlig måte kommer også til anvendelse for tjenestepliktige i Sivilforsvaret. Mulighetene for tilrettelegging i Sivilforsvaret er imidlertid svært begrenset. En graviditet medfører i de aller fleste tilfeller at den tjenestepliktige ikke kan gjennomføre hele eller deler av tjenesten på en måte som er helsemessig forsvarlig eller tilstrekkelig utfra Sivilforsvarets oppgaver og behov. På grunn av type oppgaver de tjenestepliktige utfører, vil det normalt sett ikke være helsemessig forsvarlig for gravide å delta på kurs, øvelse eller innsats.

Fritak fra tjeneste skal gis fra det tidspunktet da graviditeten blir kjent for Sivilforsvaret eller fra søknadstidspunktet. Det gis normalt fritak frem til fødselspermisjonen opphører.

3.7 § 7 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av omsorgsansvar

En tjenestepliktig i omsorgspermisjon etter folketrygdloven kapittel 14 og arbeidsmiljøloven kapittel 12 gis etter søknad midlertidig fritak fra tjeneste.

En tjenestepliktig som har omsorgsansvar alene for barn under 16 år, gis etter søknad midlertidig fritak fra tjeneste dersom ingen andre kan ivareta omsorgsansvaret. Det samme gjelder for en tjenestepliktig som alene har daglig pleieomsorg for andre nærstående.

En tjenestepliktig som deler omsorgs- eller pleieansvar med en person som på grunn av egen arbeidssituasjon, utdanning, sykdom, tjenesteplikt i Forsvaret eller politireserven, eller andre tungtveiende grunner ikke kan ivareta ansvaret, gis etter søknad midlertidig fritak fra tjeneste.

Er to personer med delt omsorgs- eller pleieansvar begge tjenestepliktige, kan en av dem etter søknad gis midlertidig fritak fra tjeneste. Dette gjelder også hvis den ene personen er fritatt fra tjeneste etter § 3 første ledd eller § 4 første ledd.

Fritak fra tjeneste etter andre, tredje og fjerde ledd gis for inntil 3 år av gangen.

Tjenestepliktige i foreldrepermisjon skal gis midlertidig fritak fra tjeneste. Det samme gjelder tjenestepliktige som kan dokumentere rett til lovfestet omsorgspermisjon etter arbeidsmiljøloven kapittel 12. Fritaket varer så lenge det er innvilget permisjon. Dette er en skal-bestemmelse, og det gjøres vanligvis ingen nærmere vurderinger i disse tilfellene utover å klarlegge om den tjenestepliktige har rett til lovfestet permisjon i den aktuelle perioden.

Tjenestepliktige som alene har omsorgsansvar for barn under 16 år, eller alene har et daglig pleieansvar for andre nærstående kan også fritas fra tjeneste. Dette gjelder dersom andre ikke kan ivareta ansvaret for barnet eller den pleietrengende. Det samme gjelder for tjenestepliktige med delt omsorgs- eller pleieansvar der den andre parten på grunn av egen arbeidssituasjon, tjenesteplikt i Forsvaret eller politireserven, utdanning, sykdom eller andre tungtveiende grunner ikke kan ivareta ansvaret.

Der to tjenestepliktige i Sivilforsvaret har felles omsorgs- eller pleieansvar, kan en av disse gis midlertidig fritak fra tjeneste. Dette gjelder også hvis en av dem er innvilget fritak fordi vedkommende er ansatt i en og derfor blir fraværende fra hjemmet ved krise eller krig, eller der en av dem er innvilget fritak på grunn av ansettelse i nødetatene.

Paragraf 7 omfatter ulike forhold ved den tjenestepliktiges livssituasjon som gjør at tjenesten ikke kan gjennomføres. På samme måte som ved øvrige fritaksbestemmelser må søknaden begrunnes og inneholde nødvendige opplysninger og dokumentasjon. Det må gjøres en konkret vurdering av hvert enkelte tilfelle på bakgrunn av opplysninger og dokumentasjon som fremlegges.

3.8 § 8 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av utdanning

En tjenestepliktig som er under utdanning kan etter søknad gis midlertidig fritak fra tjeneste dersom det dokumenteres at fraværet som sivilforsvarstjenesten vil føre til, vil få urimelige konsekvenser for utdanningen.

Utdanning kan være fritaksgrunn dersom fraværet eller oppholdet vil få urimelige konsekvenser for utdanningen. Urimelege konsekvenser kan for eksempel være at den tjenestepliktige ikke får deltatt på eksamen, obligatorisk praksis eller ikke får godkjent et semester eller hele studiet på grunn av tjenesteplikten. Søker må legge frem dokumentasjon fra studiestedet som b at fraværet vil få urimelige konsekvenser for utdanningen.

Det er et vilkår for fritak at den tjenestepliktige har startet på utdanningen. Det er ikke tilstrekkelig med kun en bekreftelse på studieplass. Det kan innvilges fritak fra tjeneste for hele den perioden som studiet varer dersom det vurderes at utdanningsløpet er uforenelig med sivilforsvarstjeneste. Hvis vedkommende har gjennomført Sivilforsvarets grunnkurs, skal terskelen for å innvilge fritak være høyere.

3.9 § 9 Fritak fra tjeneste på grunn av næringsvirksomhet eller sesongarbeid

Hvis den tjenestepliktiges fravær vil påføre virksomheten et vesentlig økonomisk tap, eller føre til at hele eller deler av virksomheten må nedlegges, kan den tjenestepliktige etter søknad gis midlertidig fritak fra tjeneste.

Ved vurderingen av om en virksomhet vil bli påført et vesentlig økonomisk tap, skal det vektlegges om Sivilforsvarets ordninger for økonomisk hjelp kan avhjelpe situasjonen.

En tjenestepliktig som driver næring med husdyrhold kan etter søknad gis midlertidig fritak fra tjeneste dersom det ikke kan skaffes avløser. Det samme gjelder dersom fraværet av andre årsaker vil påføre næringsvirksomheten urimelege konsekvenser, som for eksempel at dyrene må slaktes eller selges.

Sesongarbeidere som kan dokumentere at tjenesten vil foregå i en periode hvor de vil tjene en vesentlig del av årsinntekten, kan etter søknad gis fritak så lenge sesongarbeidet varer.

En tjenestepliktig kan gis fritak fra tjeneste dersom vedkommendes fravær vil føre til at en virksomhet blir påført et vesentlig økonomisk tap, eller nedleggelse av hele eller deler av virksomheten. I vurderingen av om en virksomhet blir påført et vesentlig økonomisk tap, skal kompenserende næringsbidrag etter Fredsregulativet for kurs, øvelse, innsats og annen tjeneste i Sivilforsvaret vektlegges.

En tjenestepliktig som driver med husdyrhold som næringsvirksomhet kan på nærmere angitte vilkår gis midlertidig fritak fra tjeneste. Tamreindrift regnes også som husdyrhold.

Sesongarbeidere som kan dokumentere at tjenesten vil foregå i en periode hvor de vil tjene en vesentlig del av årsinntekten kan gis fritak så lenge sesongarbeidet varer. Med sesongarbeid menes arbeid som på grunn av sesongmessige variasjoner bare varer en del av året, for eksempel fiske og fiskeindustri.

Offshoreansatte som jobber skift/turnus eller revisor med særlige belastende arbeidsperioder omfattes ikke av denne bestemmelsen, men vil etter forholdene kunne vurderes etter fritaksbestemmelsen i § 12 (særlige grunner).

3.10 § 10 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av politisk verv eller kandidatur

En tjenestepliktig som er kandidat til stortings-, fylkes- eller kommunevalg, gis etter søknad midlertidig fritak fra tjeneste fra en måned før valget til og med valgdagen. Den som blir valgt til stortingsrepresentant, gis etter søknad midlertidig fritak fra tjeneste.

Tjenestepliktige som er kandidat til stortings-, fylkes- eller kommunevalg skal av hensyn til samfunnets interesser få fritak fra tjeneste. Det er av stor betydning for samfunnet at borgerne påtar seg politiske verv og stiller til valg.

Midlertidig fritak gis fra en måned før valget til og med valgdagen. Tjenestepliktige som er valgt til stortingsrepresentant gis fritak så lenge vedkommende er stortingsrepresentant.

3.11 § 11 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av bosetting eller opphold i utlandet

Tjenestepliktige gis etter søknad midlertidig fritak fra tjeneste når de er registrert på utenlandsk adresse eller midlertidig bosatt i utlandet.

Tjenestepliktige som blir registrert som bosatt på utenlandsk adresse og midlertidig bosetter seg i utlandet skal få midlertidig fritak fra tjeneste. For eksempel kan en tjenestepliktig innvilges fritak i forbindelse med utenlandsstudier. Fritaket gis så lenge bosettingen eller oppholdet i utlandet varer.

3.12 § 12 Midlertidig fritak fra tjeneste av særlige grunner

En tjenestepliktig som ikke omfattes av fritaksgrunnene i §§ 3 til 11 kan etter søknad gis midlertidig fritak fra tjeneste dersom

- a) familieforhold gjør fravær fra hjemmet spesielt vanskelig*
- b) særlige økonomiske belastninger av tjenesteplikten ikke dekkes av Sivilforsvarets ordninger for økonomisk hjelp*
- c) tjenesten kommer i samme periode som nødvendige kurs eller opplæring i den tjenestepliktiges arbeidsforhold*
- d) tjenesten kommer i en ekstraordinært belastende periode i den tjenestepliktiges arbeidsforhold eller*
- e) andre særlige grunner foreligger.*

Bestemmelsen gir mulighet for å gi midlertidig fritak fra tjeneste dersom det foreligger særlige grunner.

Bestemmelsen omfatter forhold som ikke dekkes av de øvrige fritaksgrunnene, og som medfører særlige utfordringer i forhold til å gjennomføre tjenesten i Sivilforsvaret.

Som særlige grunner regnes familieforhold som gjør fravær fra hjemmet spesielt vanskelig, spesielt belastende arbeidssituasjoner eller særlige økonomiske belastninger som ikke dekkes av Sivilforsvarets ordninger for økonomisk hjelp. Særlige grunner kan også være nødvendige kurs eller opplæring i forbindelse med den tjenestepliktiges alminnelige arbeidsforhold.

I tillegg kan det etter bokstav e) gis fritak dersom det foreligger andre særlige grunner enn de som er angitt i bokstav a) til d). For eksempel kan et samlivsbrudd eller dødsfall i familien gjøre fravær fra hjemmet i forbindelse med tjenestegjøring spesielt vanskelig i en periode.

3.12.1 Særlig om toppidrettsutøvere

Idrettsutøvere som driver med toppidrett kan innvilges midlertidig fritak fra tjeneste etter bokstav e) dersom det blir spesielt vanskelig å tjenestegjøre i en periode pga. aktivitet innen idretten. Det er Olympiatoppen som vurderer nærmere om vedkommende anses som toppidrettsutøver basert på kravene som fastsettes av det enkelte særforbund.

3.12.2 Særlig om industrivern

Industrivernplikt kan også være en særlig grunn etter bokstav e). Den tjenestepliktige må i dette tilfellet ha en sentral funksjon i virksomhetens industrivernberedskap som har en avgjørende eller vesentlig betydning for den lokale beredskapen, for eksempel som innsatsleder industrivern.

I tilfeller hvor den industripliktige virksomheten er registrert som en samfunnskritisk virksomhet, kan det søkes om fritak for den tjenestepliktige etter § 3.

3.13 § 13 Meldeplikt

Tjenestepliktige som er innvilget midlertidig fritak etter §§ 5 til 12 skal uten ugrunnet opphold varsle Sivilforsvaret om endringer i forhold som er lagt til grunn for fritaket.

Virksomheter skal uten ugrunnet opphold melde fra når en tjenestepliktig som er innvilget fritak etter §§ 3 og 4 ikke lenger har stillingen.

Virksomhetene skal melde fra til Sivilforsvaret når en tjenestepliktig som er innvilget fritak etter §§ 3 og 4 (ansatte i virksomheter som ivaretar samfunnskritisk funksjon og ansatte i nødetatene), ikke lenger innehar stillingen. Tjenestepliktige som er innvilget fritak etter forskriftens øvrige bestemmelser har også en plikt til å varsle Sivilforsvaret snarest mulig om endringer i forhold som er lagt til grunn for fritaket.

Meldeplikten skal bidra til at Sivilforsvaret har oppdatert informasjon tilgjengelig. Praktisk løses dette ved at den tjenestepliktige eller den aktuelle virksomheten kontakter sivilforsvarsdistriktet der den tjenestepliktige er pålagt tjenesteplikt.

3.14 § 14 Klage

Den tjenestepliktige kan påklage et avslag på søknad om midlertidig fritak etter §§ 5 til 12. Avslag på søknad om fritak fra øvelse og innsats kan ikke påklages.

Virksomheter og arbeidsgivere kan påklage et avslag på søknad om midlertidig fritak etter §§ 3 og 4.

Klagen skal sendes til sivilforsvarsdistriktet, og avgjøres av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Det er den som har fremmet fritakssøknaden som vil kunne påklage vedtaket.

Den tjenestepliktige kan klage på et avslag om fritak etter §§ 5 til 12. Det er imidlertid ikke klagerett på avslag på søknad om fritak fra øvelse eller innsats. En klagerett på innkalling til innsats vil kunne undergrave hele tjenesteplikten formål fordi tidsmomentet normalt vil være kritisk, og det vil være praktisk umulig å følge forvaltningslovens klagebestemmelser.

En virksomhet som ivaretar samfunnets kritiske funksjoner kan påklage avslag på søknad om midlertidig fritak etter § 3. Avslag på søknad om fritak for ansatte i nødetatene, jf. § 4, kan påklages av arbeidsgiver.

En klage over avslag på søknad om midlertidig fritak fra tjeneste skal sendes til det sivilforsvarsdistriktet som har avslått søknaden. Klagefristen er tre uker, og regnes som hovedregel fra det tidspunktet vedtaket er kommet frem til og gjort kjent for den som har søkt om fritak. En klage gis normalt ikke

oppsettende virkning. Det betyr at så lenge saken er under behandling må den tjenestepliktige møte til de kurs, øvelser og innsatser vedkommende blir innkalt til.

Dersom sivilforsvarsdistriktet etter ny vurdering ikke finner grunnlag for å omgjøre vedtaket, skal saken forberedes og sendes DSB som klageinstans.